

1. La creació del Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac

Durant el segle passat, l'originalitat paisatgística i la riquesa ecològica i cultural del massís de Sant Llorenç del Munt i l'Obac van propiciar diverses iniciatives destinades a garantir-ne la preservació. Les principals van ser les següents:

- El massís de Sant Llorenç del Munt i l'Obac ja va ser inclòs en el Regional Planning de 1932.
- Posteriorment, es va incorporar també al Catàleg provincial de parcs naturals del 1963.
- L'any 1969, la Diputació de Barcelona va iniciar diversos estudis per elaborar el primer pla de delimitació del parc natural, el qual es va aprovar un any després en el si del Pla Provincial de la Diputació de Barcelona. El mateix any el massís va ser declarat Paisaje pintoresco pel Consell de ministres.
- El 1972 la Diputació de Barcelona va aprovar el Pla especial d'ordenació del parc, d'acord amb la legislació urbanística vigent. L'objectiu fonamental d'aquest pla consistia a delimitar l'àrea protegida, establir-hi una normativa que garantís la conservació dels sistemes naturals i regular-hi les activitats humanes.
- Posteriorment, el 1982, es va portar a terme la primera revisió del Pla especial. Aquesta revisió va permetre ampliar sensiblement la superfície del parc i modificar-ne la normativa de protecció.
- L'any 1987 el massís és declarat parc natural d'acord amb la Llei d'Espais Naturals, aprovada l'any 1985 pel Parlament de Catalunya.
- Durant els darrers anys i a petició de diversos ajuntaments, la Diputació de Barcelona va engegar una segona revisió modificació del Pla Especial, que va comportar una nova ampliació territorial. Actualment el parc abasta una superfície de 13.694 hectàrees, que fa part de 12 municipis i de 3 comarques.

- Des de 1992, el Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac està agermanat amb el Parc Natural de la Sierra de Huétor (Granada), amb el qual es pretén desenvolupar un conjunt d'activitats per promoure i divulgar els valors naturals i culturals d'ambdós espais protegits, així com també intercanviar informació tècnica i metodològica referent a la gestió dels espais.

l Pla especial del Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac es marca tres grans objectius:

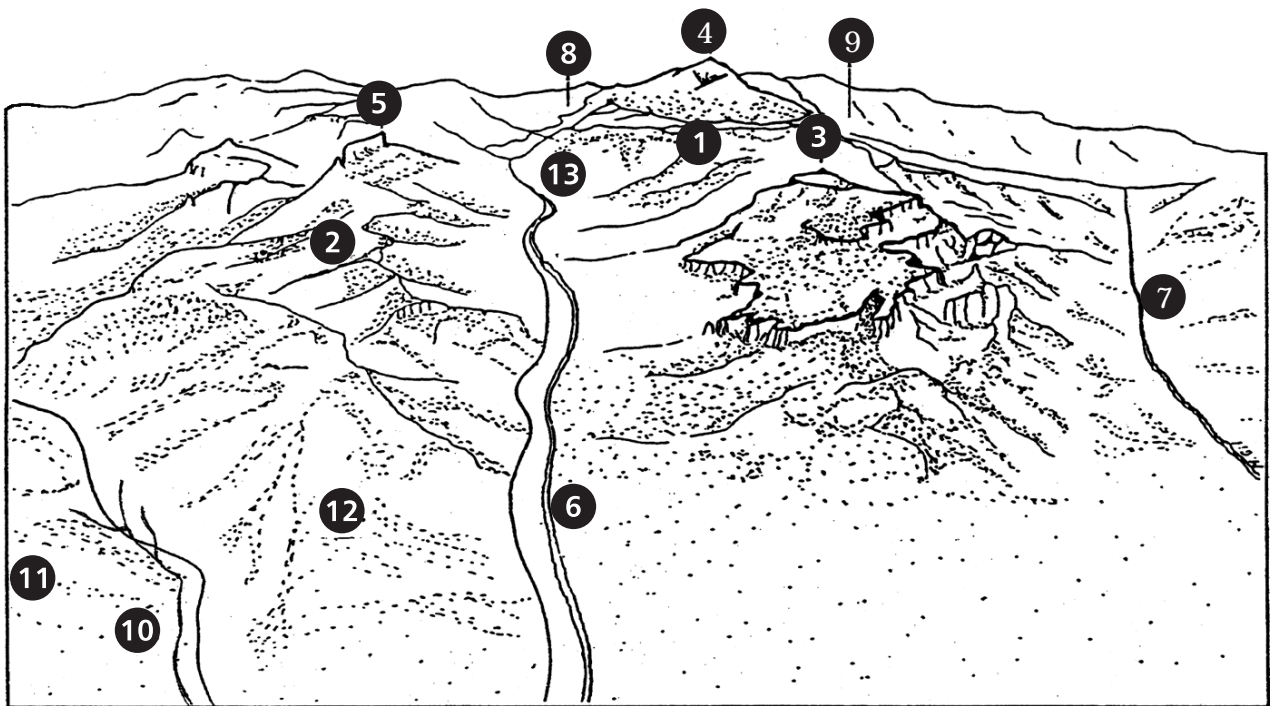
- Preservar i valorar el patrimoni natural i cultural.
- Afavorir un desenvolupament econòmic compatible amb la dinàmica dels sistemes naturals i la qualitat dels paisatges.
- Ordenar i garantir l'ús social de la muntanya.

En particular, aquest darrer objectiu hi ha inspirat el desenvolupament de tot un seguit d'equipaments i instal·lacions destinades a promocionar un ús públic del parc en sintonia amb els actuals criteris de sostenibilitat. Aquests centres estan orientats, bàsicament, a la gestió de l'espai, a la informació del públic, a la recerca científica i a l'educació ambiental.

2. La situació geogràfica i el relleu

El Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac ocupa una superfície de 13.693,78 hectàrees de la serralada Prelitoral Catalana. Les unitats principals del massís són la serra de Sant Llorenç del Munt, a llevant, i la serra de l'Obac, a ponent. La riera de les Arenes forma una àmplia vall que separa les dues serres, que convergeixen al coll d'Estenalles. Les altituds màximes del massís estan situades a la serra de Sant Llorenç, concretament a la Mola (1.104 m) i al Montcau (1.056 m), mentre que la serra de l'Obac té el sostre al cim del Castellsapera (940 m).

Els límits del parc natural són, a llevant, els grans cingles de la serra de Sant Llorenç que s'aboquen a la vall del riu Ripoll. A ponent, la serra de l'Obac presenta un seguit de carenes suaus que s'endinsen en la vall del Llobregat. Al nord, un conjunt de valls i torrents baixen des de la Mata i el Montcau fins a trobar la riera de Mura i el riu Calders. Finalment, cap al sud, la serra de l'Obac es bifurca en dos sistemes, la serra del Guitard i la de les Pedritxes, que davallen fins a la depressió del Vallès, amb la riera de Gaià encaixada entre les dues.

Mapa del relleu del parc amb els rius principals (1)

1. Serra de Sant Llorenç	4. Montcau (1.056 m)	7. Riu Ripoll	10. Riera de Gaià	13 Coll d'Estenalles
2. Serra de l'Obac	5. Castellsapera (940 m)	8. Riera de Mura	11. Serra del Guitard	
3. La Mola (1.104 m)	6. Riera de les Arenes	9. Riu Calders	12. Serra de les Pedritxes	

El Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac està situat a cavall de tres comarques, el Vallès Occidental, el Bages i, amb una petita aportació, el Vallès Oriental. En total, inclou dotze municipis distribuïts de la forma següent:

El Bages: Monistrol de Calders, Mura , El Pont de Vilomara i Rocafort, Sant Vicenç de .. Castellet i Talamanca.

El Vallès Occidental: Castellar del Vallès, Matadepera, Rellinars, Sant Llorenç Savall, Terrassa i Vacarisses.

El Vallès Oriental: Granera.

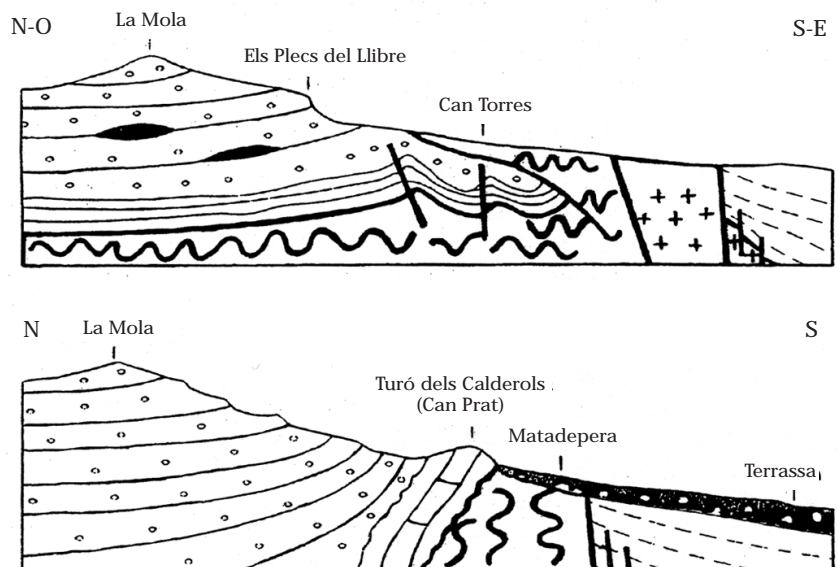
3. La geologia i la litologia

La majoria dels materials de Sant Llorenç del Munt i l'Obac, els conglomerats, pertanyen als períodes terciari i quaternari i, en concret, a l'època de l'eocè, ara fa uns 55 milions d'anys. Només ocasionalment s'hi interposa alguna estreta franja de materials corresponents a les eres primària (paleozoic) i secundària (mesozoic).

El conglomerat és producte de la compactació dels llims, sorres i còdols que hi van sedimentar un seguit de rius i torrents cabalosos provinents d'un antic continent que s'estenia entre l'actual costa catalana i les illes Balears, el massís Catalano-Balear. La regió on avui es troba Sant Llorenç del Munt i l'Obac estava ocupada per un mar poc profund. Els rius provinents del massís Catalano-Balear van arrossegar còdols, sorres i fangs i els va dipositar a peu de platja, formant un enorme delta, origen dels actuals conglomerats.

Era	Període	Època	Edat* absoluta	
Cenozoic	Quaternari	Holocè	0.01	Plegaments alpins
		Pleistocè	2.0	
	Neogen	Pliocè	5.1	
		Miocè	24.6	
	Paleogen	Oligocè	38	
		Eocè	54.9	
Mesozoic (secundari)	Terciari	Paleocè	65	Plegament hercínians
		Cretaci	144	
		Juràssic	213	
	Triàsic	248		
	Paleozoic (primari)	Permian	286	
Carbonífer		360		
Devonià		408		
Silurià		438		
Ordovicià		505		
Precambrià			590	

* Milions d'anys

ERA CENOZOICA

- QUATERNARI
Dipòsits actuals de rieres
- MIOCÈ
Conglomerats, graves i sorres
- EOCÈ
Conglomerats de Sant Llorenç del Munt

ERA MESOZOICA

- TRIÀSIC
Conglomerats, gresos i lutites roges i calcàries

ERA PALEOZOICA

- PALEOZOIC
Pissarres i llicorelles

Dibuix del perfil de l'estratificació de sòls del parc amb els períodes geològics
 Font: Il·lustració modificada extreta del llibre de Sant Llorenç del Diari de Terrassa

En efecte, el conglomerat que conforma la major part del massís no és altra cosa que un conjunt de còdols i sorres incloses en un ciment, al qual anomenem matriu. Aquest aspecte de torró, és el que ha generat per al conglomerat els noms locals de pinyolenc o pudinga.

A Sant Llorenç del Munt i la serra de l'Obac es distingeixen diferents nivells de conglomerats. Hi ha zones on el conglomerat és més grisenc, fortament carbonatat i molt dur. En altres zones, el conglomerat és més rogenc, amb una matriu molt argilosa i una menor proporció de ciment.

L'heterogeneïtat del conglomerat es manifesta en la resistència de la roca enfront de l'acció erosiva de l'aigua de pluja. Els nivells carbonatats són més resistents a l'erosió que els nivells de matriu més argilosa. Aquesta diferenciació és un factor de primer ordre en la comprensió dels processos que intervenen en el modelat del relleu, amb elements tan característics com les canals, els roqueters i els monòlits. En efecte, els conglomerats de Sant Llorenç estan travessats per abundants fissures verticals, que l'erosió s'encarrega d'eixamplar. És d'aquesta manera com es formen les agulles o monòlits del massís, tots ells de formes capritxoses, que els pobladors han batejat amb noms suggeridors.

A nivell subterrani, l'aigua ha modelat un impressionant conjunt de cavitats que, en aflorar a l'exterior, donen lloc a caus, surgències i més de tres-centes coves i avencs.

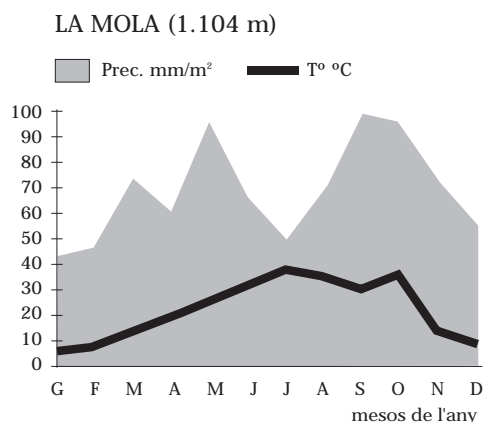
4. El Clima

Per la situació geogràfica, per la proximitat al Mediterrani i per la moderada altitud del seu relleu, al Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac li correspon un clima de tipus mediterrani.

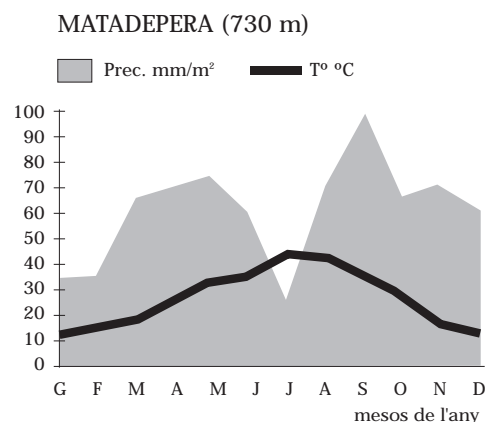
Ara bé, els factors topogràfics, d'orientació i d'exposició solar atorguen una major complexitat a aquesta breu descripció climàtica. Tenint en compte tots aquests factors podem distingir-hi els tres tipus de clima següents:

- Un clima mediterrani subhúmit, generat sota la influència dels vents marítics (marinades i llevant), el qual presenta precipitacions superiors als 600 mm. És el clima de la part baixa de la muntanya: Matadepera, Castellar del Vallès, Sant Llorenç Savall, part baixa de la vall de la riera de les Arenes i vessants baixos de la vall del Ripoll.
- Un clima mediterrani amb influència de continentalitat, amb formació de boires d'inversió tèrmica alguns dies d'hivern i precipitacions més baixes que superen de poc els 500 mm. És el clima de les valls i de les depressions dels sectors nord i occidental, obertes cap al Llobregat: Vacarisses, Rellinars, el Pont de Vilomara i Rocafort.
- Un clima mediterrani humit, més fresc i plujós que els anteriors, amb boires esporàdiques i vents constants que es deixen sentir als cims i a les carenes. És el clima de la part alta de Sant Llorenç del Munt i de l'Obac.

Aquesta variació climàtica queda ben palesa en els diagrames ombrotèrmics d'aquesta pàgina, corresponents a la Mola i a Matadepera. La corba superior representa la precipitació, i la inferior la temperatura. Sobre l'eix d'ordenades hi ha els mesos de l'any. L'àrea entre les corbes indica un nivell suficient d'humitat per a la vegetació. En canvi, quan la corba de temperatures supera a la de precipitacions, cosa que succeeix durant els mesos d'estiu, es produeix un dèficit d'humitat.

Tª mitjana anual: 10,2°C, Precipitació anual: 850,2 mm

Tª mitjana anual: 12,9°C, Precipitació anual: 785,9 mm

5. La vegetació

La vegetació de Sant Llorenç del Munt i l'Obac correspon al domini mediterrani. Alzinars, pinedes de pi blanc i brolles ocupen la major part del territori. L'aspecte que ofereix la vegetació de gran part del massís no varia al llarg de l'any a causa del predomini dels vegetals perennifolis, típics d'aquesta vegetació mediterrània.

Però, a l'empara de les condicions ambientals excepcionals que es donen a les canals, als sots i a les obagues, on a l'estiu és manté una humitat elevada, hi trobem avellanoses, rouredes de fulla gran, clapes de roureda amb boix, comunitats de roca i alguns herbassars de vorada de bosc que constitueixen una irradiació de la vegetació eurosiberiana pròpia de les terres humides centreeuropees.

Finalment, tampoc es poden deixar de banda les denses pinedes, les petites suredes, les comunitats de falgueres i les espècies silicícoles que constitueixen el paisatge vegetal de la base de la muntanya. A continuació es presenta una descripció més detallada de les principals comunitats vegetals del parc natural.

La vegetació mediterrània

Les pinedes de pi blanc

A Sant Llorenç del Munt, estan molt esteses: ocupen tota la part baixa del massís, per sota els 700 metres d'altitud, excepte a les obagues i els sots, on l'alzinar forma boscos densos. El pi blanc forma boscos mixtos amb les alzines, però també pot constituir veritables pinedes. El pi pinyer, en canvi, encara que es pot trobar en petits grups ací i allà, no arriba a formar mai pinedes veritables. A la part baixa del massís, i a causa l'explotació a què ha estat sotmès l'alzinar, el pi blanc pot ser abundant en l'estrat arbori, en el qual també s'hi pot trobar algun pi pinyer. És un bosc on predominen els brucs, les estepes, el matabou i l'arboç.

Les brolles

És un tipus de vegetació dominada per arbustos de mida baixa (0,5 -1 m). Ocupa grans

superfícies a la part baixa de Sant Llorenç del Munt i l'Obac a causa de la degradació de l'alzinar. En terrenys silícics, i amb prou feines per damunt dels 700 metres d'altitud, es desenvolupa una brolla dominada pel bruc boal, l'estepa negra i l'estepa borrera. En terrenys calcaris i entorn als 600 metres d'altitud, el romaní, l'estepa blanca i la farigola són les espècies dominants d'unes brolles més clares.

L'alzinar típic i la sureda

L'alzinar típic és el bosc predominant al massís. Les capçades denses i sempre verdes creen un ambient ombrívol, fresc i humit que afavoreix la presència d'arbustos i de lianes com ara el marfull, el galzeran, l'arboç, l'arítjol, la vidiella i el lligabosc. Al fons de les valls i a les obagues les alzines estan acompanyades de roures i, al sotabosc, d'alguns exemples d'arbustos de fulla caduca com ara l'arç blanc i el corner i d'herbes com la lleterassa i la maduixera. Al llevant de Sant Llorenç es troben també petites suredes, concretament sobre els sòls silícics del vessant meridional de la serra de Sant Feliu del Racó. L'explotació del suro i la capçada poc densa de la surera fan de l'interior del bosc un espai poc ombrívol. Així, al sotabosc és comú trobar plantes heliòfiles com ara els brucs o les estepes.

L'alzinar muntanyenc

L'alzinar muntanyenc es troba a les parts altes del massís. El sotabosc és més pobre en arbustos i lianes que l'alzinar típic, però és més ric en herbes. L'auró blanc, la blada, la moixera, el roure martinenc, el pi roig i la pinassa poden acompanyar l'alzinar muntanyenc. A l'estrat arbusti, el boix és força abundant en alguns rodals. També hi són freqüents la coronil·la boscana, el corner i el lloreret. Entre les herbes, destaquen la maduixera, l'herba fetgera, el te de bosc i la viola boscana. A la part alta de les canals, és on l'alzinar muntanyenc es mostra més exuberant. L'alzina es troba acompanyada de grèvols i moixeres. El boix, el xuclamel xilosti i el lloreret són els arbustos més abundants. Entre les herbes típiques, s'hi afegeixen el marcòlic, la didalera groga i la vara d'or.

Les bosquines: garriga i boixeda amb savina

La garriga és una comunitat vegetal molt densa dominada per una forma arbustiva: el garric (0,5 -1 m). El garric es combina amb el llentiscle i amb algunes espècies de lianes com ara l'arítjol, el lligabosc, l'esperguera i la rogeta. Es troba molt limitada en algunes parts baixes i per sota de 600 metres d'altitud. La boixeda amb savina és una comunitat densa formada per boix, savina, càdec i fals aladern, que presenten sempre port arbusti. L'aspecte és el d'una màquia alta i espessa (1,5 -3 m) que ocupa superfícies molt reduïdes com, per exemple, als vessants del Montcau.

lligabosc

arítjol

llentiscle

garric

Els prats secs

L'aridesa estival del clima mediterrani comporta la presència de pastures, on hi domina la joncada, i de prats secs, amb gran predomini d'herbes anuals com el fenassar i el llistonar.

La vegetació de les codines

La inexistència d'un sòl fèrtil i prou gruixut per arrelar, així com l'exposició al vent i la insolació són les causes principals que la vegetació tingui dificultats a establir-se a les roques. Això no obstant, el conglomerat s'esquerda i presenta petits relleixos on es pot acumular una mica de terra i on algunes plantes poden iniciar l'aventura de la colonització. Les codines de la part alta de la muntanya són l'hàbitat preferit de l'arenària i de la cargola o peu de colom, una varietat endèmica del massís. La vegetació de les codines segueix una successió entre la roca i el bosc. A l'extrem més rocallós creixen els crespinel·ls i la cargola. Després, sobre un sòl encara minso, els segueixen espècies com ara la farigola, el romaní o les estepes. Encara més enllà trobem alguns arbustos de més port, com ara les savines o els boixos i, finalment, sobre un sòl ja més gruixut, creixen les alzines.

La vegetació eurosiberiana

Les rouredes

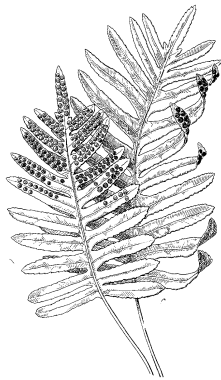
Al nord del massís, i a partir dels 800 metres d'altitud, es poden trobar rouredes de roure de fulla gran, especialment al llarg del Sot de les Teixoneres. També, a les obagues d'unes quantes valls, es poden trobar rouredes de roure martinenc.

L'avellanosa amb falgueres

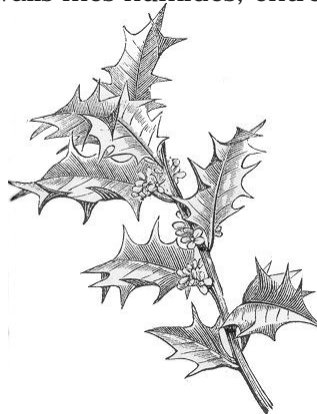
L'avellanosa amb falgueres és la comunitat que ocupa els ambients més humits del massís. Es troba als fons de les canals i de les valls més humides, entre els 800 i els 1.050 metres d'altitud.

molsa

falguera

boix grèvol

avellaner

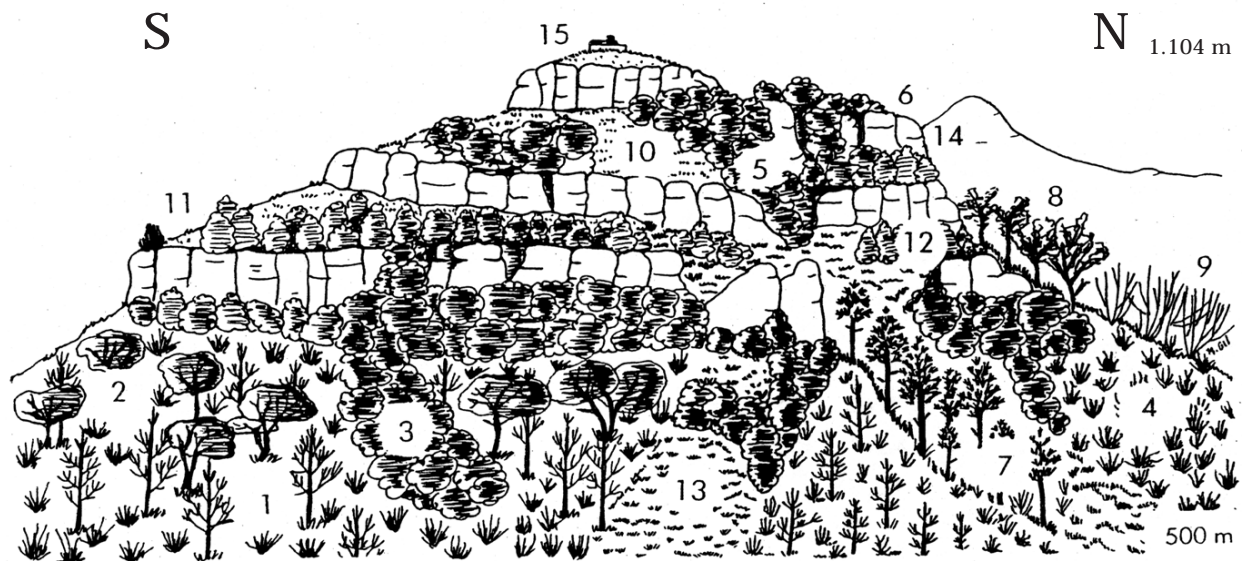
Les pinedes de pi roig

El pi roig es troba en petits grups a molts punts de la part alta del massís, però les més importants creixen sobre els materials al·luvials que ocupen l'eix de la vall de la riera de les Arenes.

La vegetació de la roques

A la part alta de la muntanya, els cingles orientats al nord, verticals, ombrívols i humits hostatgen la comunitat d'orella d'ós i de corona de reina. Es tracta d'una comunitat que presenta certes espècies endèmiques dels Prepirineus i de les muntanyes litorals catalanes. En els punts més humits, on la roca està recoberta de molses, l'orella d'ós és l'espècie dominant. Al seu torn, la corona de reina només es troba per sobre dels 800 metres, en les fissures amb menys acumulació de disgregats del conglomerat.

Principals comunitats de vegetació de Sant Llorenç del Munt i l'Obac

1. Pineda de pi blanc sobre brolla de romaní
2. Bosc mixt d'alzines i pins
3. Alzinar litoral
4. Brolla de romaní i bruc d'hivern
5. Alzinar muntanyenc amb boix a les canals
6. Alzinar muntanyenc als replans més elevats

7. Pinedes de pi roig i pinassa en alguns vessants orientats al nord
8. Rouredes de roure martinenc i de fulla gran a les obagues dels sots de la part més alta
9. Avellanosa en el fons de canals i valls obagues
10. Prat muntà de cargola i arenària a les codines situades per sobre dels 800 m

11. Savines i bioxos a les carenes i replans ventosos
12. Alzinar i màquia de boix i savina als relleixos i a les diàclasis
13. Complex de vegetació de codina
14. Comunitat rupícola d'orella d'ós i corona de reina
15. Prat culminant de La Mola

Nota: Per a un coneixement més concret sobre les espècies botàniques del massís, es poden consultar la col·lecció de cartells de flora i fauna del Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac editada per la Xarxa de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona (1).

6. La fauna

La riquesa faunística de Sant Llorenç del Munt i l'Obac és elevada. La fauna vertebrada inclou unes 230 espècies, de les quals tres quartes parts són sedentàries i es reproduïxen dins els límits del massís. La resta correspon a animals, ocells en la seva majoria, que visiten esporàdicament el parc en la seva ruta migradora o bé de forma accidental, però que no es reproduïxen dins el territori de l'espai natural.

La fauna és un element més del paisatge natural, i difícilment podem explicar la seva presència i distribució sense considerar l'activitat humana al llarg dels segles. Des d'una perspectiva històrica, els animals han estat una font de recursos per als humans, alhora que la riquesa faunística de cada moment també ha estat lligada a les modificacions antròpiques del paisatge.

La disminució de les activitats tradicionals -agricultura, ramaderia, feines forestals- ha comportat una certa homogeneïtzació del paisatge i n'ha reduït de manera notable la diversitat paisatgística. Amb l'augment de la superfície del bosc, algunes espècies, com per exemple el senglar, s'han vist afavorides, però d'altres, com ara la perdiu i la llebre, han acusat la reducció d'habitats. Per a la fauna té un fort impacte la reducció de les terres conreades i la desaparició de fonts, basses i recs. Amb tot, i com ja ha estat comentat, el nivell de biodiversitat faunística del parc natural, de la qual es fa tot seguit una breu sinopsi, és encara elevat.

Els mamífers

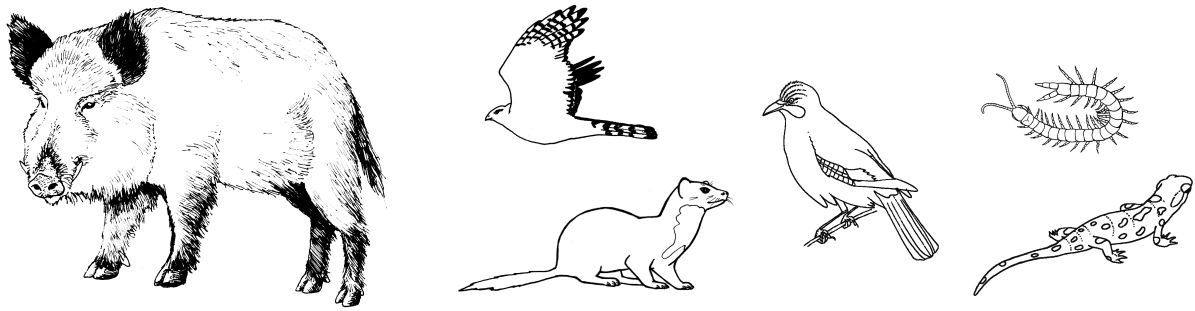
Hi trobem representades 37 espècies. A la base del massís viuen diversos insectívors com ara eriçons i musaranyes, generalment prop de conreus i erms. Entre els rosegadors més comuns esmentarem els esquiroles, a les pinedes, i petits rosegadors com ara el ratolí de bosc i el talpó roig, als boscos i als camps. En els darrers anys, el conill de bosc ha vist notablement reduïda la seva població. Entre els carnívors, sobresurten la guineu, que explota amb facilitat qualsevol hàbitat, el gat mesquer, que viu als alzinars més densos, i la mostela i la fagina, que s'alimenten de petits rosegadors i es poden trobar en boscos, camps i codines. El senglar és el mamífer més gran de la muntanya i en els darrers temps ha augmentat la seva població paral·lelament a l'increment de les masses forestals del massís. Són també espècies molt característiques del parc els ratpenats, com ara el de cova, que passa l'hivern als avencs.

Els ocells

Als boscos més densos d'alzinars i rouredes, podem veure el gaig i la merla. Els tudons també freqüenten aquests boscos. El pit-roig és un ocell insectívor, menut i molt refiat. A les cingleres troben el seu hàbitat rapinyaires com ara l'àliga perdiguera o el falcó pelegrí. L'àliga perdiguera és el rapinyaire més gran del massís. Es distingeix pel color blanc del cos, que contrasta amb el color fosc del dessota de les ales. La cua acaba amb una franja negra molt característica, per la qual cosa és coneguda també amb el nom d'àliga cuabarrada.

Els amfibis i els rèptils

En els ambients humits, com ara les riberes i les fonts, viuen amfibis com per exemple la salamandra, els gripaus, la reineta, la granota verda i els tòtils, el mascle dels quals transporta els ous fins que eclosionen. Al parc hi ha censades quinze espècies de rèptils, de les quals dues són de tortugues d'aigua. Dels saures destaquen els dragons, les sargantanes i el

Alguns animals de Sant Llorenç: el senglar, el gaig, la salamandra, l'escalopendra, l'esparver i la fagina

llangardaix ocel·lat, que és el de mida més gran. D'entre les sis espècies de serps presents al parc hi destaquen la colobra de collar, que viu en rieres i torrents, la serp verda i la serp blanca, freqüents en els conreus i erms, i l'escurçó ibèric, que viu a les codines més assolellades. Aquesta darrera és l'única serp verinosa del parc.

Els peixos

En els cursos permanents d'aigua es poden veure la bagra i el barb de riera, les dues espècies autòctones més remarcables. Alguns peixos introduïts són el gardí, el barb roig i el peix vermell. S'hi han censat unes deu espècies, entre autòctones i introduïdes.

Els invertebrats

El grup ha estat força menys estudiat que el dels vertebrats. Tanmateix, al llarg del territori del parc podem advertir nombroses espècies d'aquest grup. Així, per exemple, els artròpodes presenten nombrosos representants entre aràcnids, miriàpodes, crustacis i insectes, amb una distribució molt àmplia per tot l'àmbit. En particular, la gran abundància de cavitats subterrànies al massís possibilita l'existència d'una fauna cavernícola que destaca per la riquesa -unes vint espècies- i per la presència d'algun endemisme notable. Un cas paradigmàtic n'és el petit coleòpter *Troglocharinus kiesenwetteri*, endèmic del massís i de la muntanya veïna de Montserrat. No abandona mai els avencs i les coves, és cec i s'ajuda de la sensibilitat de les antenes per reconèixer l'entorn. La seva alimentació es basa en la matèria orgànica provinent de l'exterior.

Nota: Per a un coneixement més concret sobre les espècies animals del massís, es poden consultar la col·lecció de cartells de flora i fauna del Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac editada per la Xarxa de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona (1).

7. Sant Llorenç del Munt i l'Obac en la història

Les restes arqueològiques trobades a diferents coves del massís estableixen una presència humana continuada des del Neolític antic fins a l'edat de ferro. Sembla ser que l'home neolític troba a Sant Llorenç l'abric natural (coves, balnes) on aixoplugar-se, la flora i la fauna suficients per a la recol·lecció i la caça i clarianes per a una agricultura i una pastura incipients.

Entre els jaciments més destacables esmentarem la cova del Frare, a la qual pertanyen les troballes més antigues, com ara eines lítiques i ceràmica epicardial. També són notables els jaciments de les coves de les Ànimes, Simanya, del Mal Pas de Puigdoure i del Lladre, aquestes dues últimes de caràcter funerari.

L'edat antiga és el període més desconegut de la història del massís. Determinades ruïnes i restes permeten suposar l'existència de poblats ibèrics en alguns punts de la muntanya. S'hi han trobat fragments de ceràmica ibèrica i monedes corresponents a l'època de dominació romana.

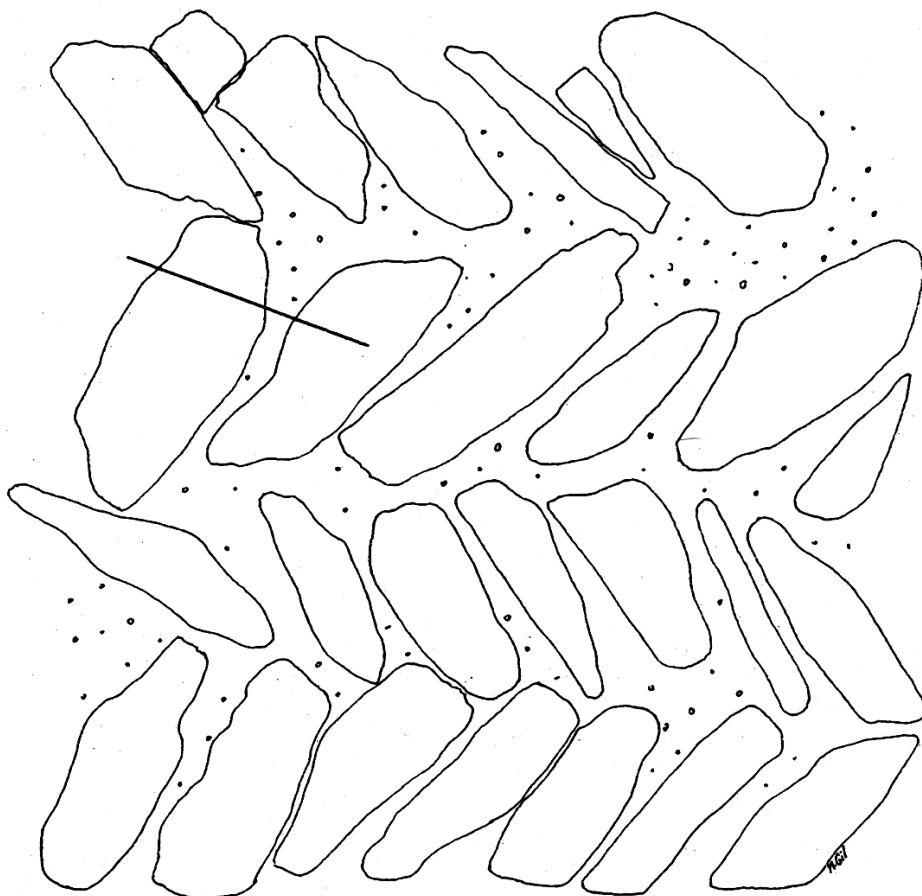
L'arqueologia medieval de Sant Llorenç té el seu punt d'origen en una sivella de bronze pertanyent a l'època visigòtica del segle VII: la sivella de coll d'Eres. L'edat mitjana va constituir un dels períodes més esplendorosos del massís quant a densitat de població. La invasió sarraïna de principis del segle VIII i les posteriors incursions de pillatge, que s'allargaren fins a començament del segle XII, van empentar la població del rodal de Sant Llorenç cap al refugi de la muntanya.

A mesura que l'amenaça sarraïna s'allunyava, al massís es van anar creant un nombre considerable de llogarrets, organitzats en parròquies i sota l'empara de castells de Mura, Pera, Rocamur, Torre de Lacera o Castellar. Dins de l'àrea del parc es comptaven més d'una dotzena d'esglésies, que palesen aquest alt índex de poblament: Santa Maria del Marquet, la Santa Creu de Palou, Sant Martí de Mura, Sant Feliu de Vallcàrcara, Santa Maria de les Arenes. Les torrotes de l'Obac i de Vacarisses són elements de guaita, probablement dels segles XI i XII, que tenien una funció de vigilància per a prevenir els atacs. Els murs, construïts amb la tècnica d'*opus spicatum*, i les balmes obrades són també elements característics d'aquest període.

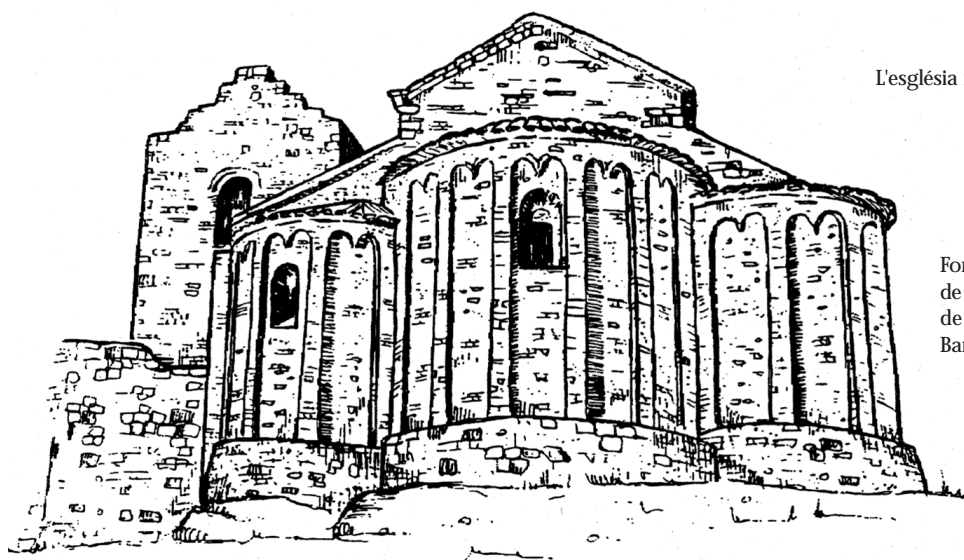
Opus spicatum
(espina de peix)

Les pedres es col·loquen en el mur de forma obliqua i cada filada té el sentit oposat a l'anterior

Dibuix de la tècnica de construcció *Opus spicatum*

Simultàniament, dalt del cim de la Mola s'aixecava el monestir benedictí de Sant Llorenç del Munt. El temple, majoritàriament d'estil romànic, consagrat al segle XI en honor de Sant Llorenç, és sens dubte un dels elements més característics i amb més valor històric i cultural del parc. Malgrat que la història de la seva fundació planteja alguns interrogants, sembla que responia als interessos feudals del monestir de Sant Cugat. De fet, ambdós monestirs quedarien comunicats pel popular camí dels Monjos. Tanmateix, la inclemència de la seva situació geogràfica i les desavinences amb Sant Cugat, van abocar el monestir a una decadència lenta i irreversible fins que, finalment, fou devastat per les tropes franceses a començament del segle XIX. L'església cenobial, un dels millors exemples del primer romànic català, presenta tres naus, amb els respectius absis amb arcuacions i faixes llobardes. Sobre el mur de ponent s'aixeca un campanar inacabat d'espadanya amb un únic finestral.

L'església romànica de Sant Llorenç del Munt

Font: L'establiment humà al Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac. Servei de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona

Els segles XIV i XV es veuen marcats per terribles epidèmies i per les guerres de Remença, expressió de la rebel·lió de la pagesia contra els senyors feudals. A principis del segle XVI, una gran part dels masos de muntanya restaven abandonats i derruïts. Aquestes propietats va ser annexionades per les nissagues que havien aconseguit mantenir-se a la muntanya i, amb el temps, van anar constituint les grans cases de Sant Llorenç: la Mata, l'Obac, el Daví, el Dalmau, etc. Alhora es va generar un estancament demogràfic que es va mantenir fins al segle XVII, però que començaria a recuperar-se al llarg dels segles XVIII i XIX gràcies al desenvolupament del conreu de la vinya i de l'exportació d'aiguardent a Amèrica.

Aquesta expansió, però, es truncarà a causa de dos factors que marquen el final del segle XIX i el principi del segle XX: la fil·loxera i el procés d'industrialització dels municipis veïns del parc. La fil·loxera és un petit pugó originari de la vall del Mississipí, que va esdevenir plaga per a la indústria europea del vi. Arribada a través de França, la fil·loxera va avançar cap al sud, infectant totes les vinyes al seu pas. A Sant Llorenç del Munt i l'Obac l'activitat vinícola es va incrementar, tot aprofitant l'ensorrada de la viticultura francesa. Però va ser per poc temps. En arribar-hi la plaga, els ceps també es van haver d'arrabassar. La població tornarà a davallar d'una manera important i ja no es recuperarà, ja que s'establirà a les poblacions de la plana, on es posarà a treballar a les nombroses indústries que comencen a treballar en aquella època.

8. L'activitat humana tradicional

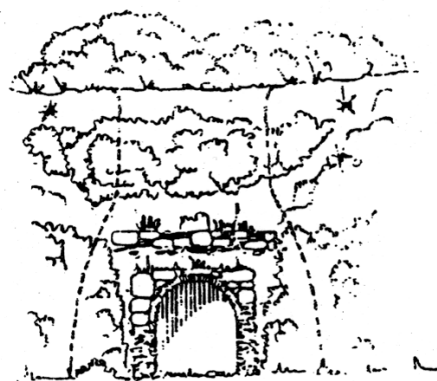
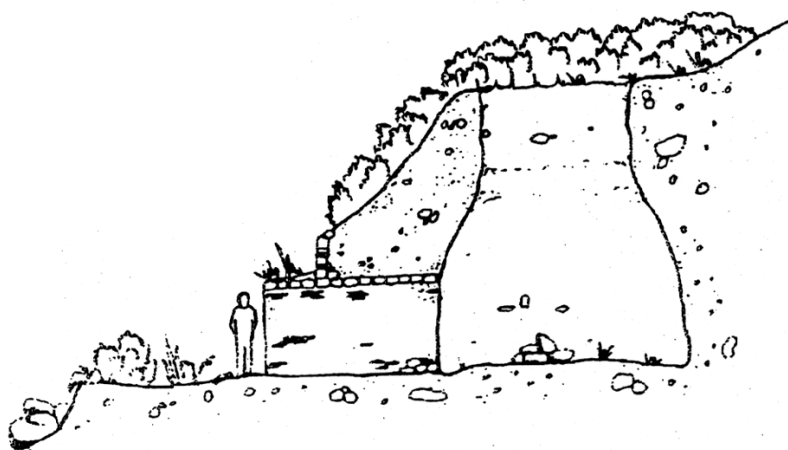
El paisatge actual de Sant Llorenç del Munt i l'Obac seria molt diferent si no hagués existit una presència continuada de l'home a la muntanya. Aquesta presència s'ha interromput, si més no pel que fa a les activitats tradicionals, en les últimes dècades. Molts conreus s'han abandonat, l'explotació del bosc ha minvat molt, el carboneig ha desaparegut i els ramats de bous i de cabres són pràcticament inexistents. La conseqüència de tot això és la recuperació del bosc i l'augment de la massa forestal, només disminuïda pels incendis. Tot seguit es fa una descripció sinòptica d'aquestes activitats tradicionals.

Els conreus

Les restes de parets de pedra seca, de feixes i de marges que trobem escampades arreu del massís són el testimoni de l'expansió que van tenir els conreus en temps pretèrits. El cultiu de la vinya, del blat, de l'ordi i de la civada es troben documentats des de l'alta edat mitjana. La vinya va ser la principal activitat de la majoria de masos de Sant Llorenç fins a l'aparició de la fil·loxera. Actualment, encara resten algunes vinyes petites a Rellinars, Mura i Matadepera.

L'aprofitament del bosc

Abans que es generalitzés l'ús de l'electricitat i dels combustibles per a finalitats domèstiques, havia estat molt freqüent l'ús del carbó d'alzina com a font de calor. La producció de carbó vegetal d'alzina és avui una activitat desapareguda. Encara avui, si ens passegem pel bosc, ens serà possible descobrir algunes clarianes, el terra de les quals presenta un aspecte negrós. Són les antigues places carboneres, on els bosquerols, vinguts d'arreu, es reunien per muntar la pila de llenya i fer-la cremar sense aire i a foc lent.

forns de calç

Les indústries tradicionals de la muntanya

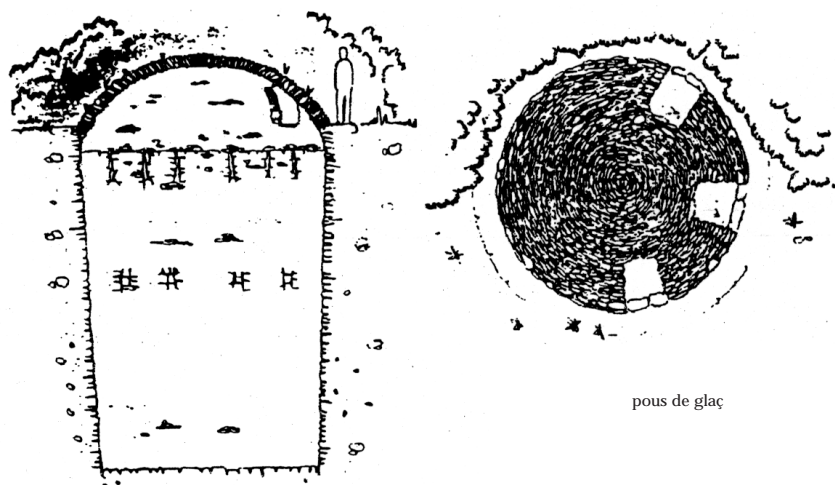
Al llarg del segle XVIII, i al marge de les activitats agrícoles i ramaderes i d'explotació del bosc, també es van posar en pràctica un seguit d'indústries rurals destinades a treure profit dels recursos de la muntanya. Parlem, per exemple, dels pous de glaç, dels forns de calç i dels forns de vidre.

Camins i hostals

El massís de Sant Llorenç del Munt i l'Obac està travessat per diversos camins que en el passat van ser importants vies de comunicació. Entre aquests cal esmentar el camí Ral de Barcelona a Manresa, al llarg del qual alguns masos va adoptar les funcions d'hostal, com per exemple can Torrella, la Barata, els Hostalets del Daví i Sant Jaume de Vallhonestà. Camins i hostals van ser també l'escenari d'actuació dels bandolers, dels quals el més famós va ser en Capablanca. Amb l'aparició del ferrocarril durant la segona meitat del segle XIX, el camí Ral i els seus hostals van caure en desús.

La funció residencial i d'esbarjo

L'ús residencial i les activitats de lleure s'han desenvolupat amb força durant els darrers anys. L'administració gestora del parc natural treballa per tal de regular aquest tipus d'activitats, intentant corregir les eventuals situacions anòmales i potenciant la preservació dels elements naturals i culturals de la muntanya.

9. El parc vist pels artistes i els científics

Com hem vist als dos apartats anteriors, a Sant Llorenç del Munt i l'Obac, els medis de vida han sofert canvis profunds al llarg dels darrers segles. La vida a la masia, el conreu de la terra i l'aprofitament del bosc s'han vist substituïts pel turisme natural i cultural i per la protecció del paisatge. Al final del segle XIX i al principi del XX, alguns intel·lectuals, pintors, escriptors i científics, ja van intuir aquests canvis i van descobrir el paisatge a la societat. Entre tots, destaca el nom de Joan Oliver, *Pere Quart*.

En efecte, en el camp de les lletres, és el mateix Joan Oliver qui, al seu llibre *Temps*, records ens descriu la seva relació amb el massís: "Un cert capvespre, al voltant d'aquelles taules, ens vam reunir en Josep Carner, en Jaume Bofill i Mates, en Carles Riba, en Francesc Trabal, l'Armand Obiols i jo. Els mestres parlaven i els joves escoltàvem; i se'ns hi va fer nit. Havíem dinat al castell: amb aquell àpat va quedar constituïda una empresa editorial modesta, però significativa: La Mirada". Aquelles taules són les del Marquet de la Roca, el castell, la casa patrimonial de l'escriptor, que s'aixeca a la vall d'Horta. Gestionada per la Fundació La Mirada de Sabadell, la casa és avui seu d'un museu cultural literari amb una exposició permanent: "La colla de Sabadell. Entre el noucentisme i l'avantguarda". Altres plomes que podem relacionar amb el massís són les de Jaume Cabré, Miquel Desclot, Eudald Puig, Francesc Vila i Ferran Canyameres.

En l'àrea de la pintura, diversos autors han quedat impressionats pel contrast dels verds botànics i el roig geològic de Sant Llorenç. Però, com tots els artistes, han sabut descobrir-hi matisos i treure a la llum tota la gamma de la paleta. El pas dels segles XIX al XX va ser especialment fructífer i va veure l'aparició de l'escola de paisatgisme terrassenc i del denominat Art sabadellenc. A destacar noms com ara els de Joaquim Vancells i els germans Tomàs i Pere Viver i Aymerich, els sabadellencs Joan Vila Cinca i Alfons Gubern, o Andreu Castells. També van dedicar obra al parc Alexandre de Riquer i l'aquarel·lista Francesc Pi de la Serra i Mata de la Barata.

Finalment, en el camp de la recerca científica destacarem els noms de l'escolapi Joan Solà, coordinador de la Guia monogràfica de Sant Llorenç del Munt, el sacerdot castellarenc Antoni Vergés i Mirassó, Antoni Pladevall, Lluís Vergés, Antoni Ferrando o Miquel Ballbé, per citar-ne alguns dels més coneguts. Bona part dels coneixements científics sobre el massís provenen de la observació pacient i rigorosa dels excursionistes naturalistes que, al llarg dels anys, han sorgit a les ciutats que avui envolten el parc natural. Nombrosos científics locals o foranis han dedicat la seva atenció a l'estudi de la natura de Sant Llorenç del Munt i l'Obac: entre els geòlegs, Noel Llopis, Jacint Elias, Domènec Palet i Antoni Freixes; en el camp de la botànica, Joan Cadevall, Àngel Sallent, Pius Font i Quer, Antoni i Oriol de Bolòs, Josep Pintó i Josep M. Panareda. En l'àmbit de l'arqueologia, el massís ha gaudit del benefici de nombrosos investigadors que han propiciat descobertes com ara la de la ceràmica de cardium, els collars d'ànimes, la sivella de coll d'Eres o les tombes altmedievals.

"Joan Oliver, amb camisa blanca, i Francesc Trabal, amb sengles barres de pa punxades als paraigües, encapçalant la cèlebre excursió a la font del Saüc, al peu de la Mola, que l'autor ens relata a *Tros de Paper* (1970)"

10. L'ús públic del parc

La gestió del parc natural treballa per assolir l'equilibri entre el control de les activitats que s'hi desenvolupen i l'oferta dels serveis ha de mantenir un espai natural modern. D'aquesta manera s'acompleixen els objectius principals del parc, consistents a harmonitzar l'ús cultural, social i econòmic del territori amb el manteniment dels valors paisatgístics i dels processos ecològics.

Així doncs, el parc ha desenvolupat diversos equipaments i programes destinats a articular les funcions següents:

- L'acollida de visitants, la informació i la comunicació
- El desenvolupament de l'educació ambiental
- El manteniment de la recerca científica
- El foment de les activitats de lleure i de coneixement de l'espai

La informació i la comunicació constitueixen un factor bàsic per canalitzar les actituds dels usuaris del parc. Els diferents tipus d'equipaments que trobem al parc acompleixen aquesta funció informativa. En destaquen els centres d'informació (Coll d'Estenalles, Casanova de l'Obac, Monestir de Sant Llorenç del Munt, Mura, Matadepera, el Pont de Vilomara i Rocafort, Talamanca, Rellinars, Monistrol de Calders), atesos per personal informador i equipats amb exposicions, audiovisuals de gran format i venda de publicacions: llibres, tríptics, cartells, plànols excursionistes, itineraris senyalitzats i monografies. Al seu torn, els tres audiovisuals situats respectivament a Casanova de l'Obac, Coll d'Estenalles i Mura són una molt bona presentació dels paisatges i la història del parc natural. Finalment, dir que els caps de setmana i els festius, que és quan la muntanya rep més visitants, s'hi duu a terme un Pla d'informació amb un seguit d'informadors fixos i mòbils, situats als principals punts d'entrada i en els indrets de més afluència, que reforcen les tasques que desenvolupen el personal del parc i els guardes. El parc disposa també de diverses àrees d'esplai i zones d'aparcament, i estableix col·laboracions amb serveis de guies.

Pel que fa a l'educació ambiental, milers d'alumnes han passat pel parc per desenvolupar-hi activitats i seguir itineraris. Molts d'ells ho han fet, justament, dins la campanya "Coneguem els nostres parcs", que l'Àrea d'Espais Naturals porta a terme des del 1982. També cal esmentar la tasca del Centre de formació La Muntada, de Sant Llorenç Savall, i algunes altres. Al parc natural trobem també diferents serveis educatius per a adults, com ara els cursos de caps de setmana i els itineraris guiats.

Respecte de l'activitat de recerca a l'espai, cal dir que en els darrers trenta anys han proliferat els estudis de caire social i geogràfic, així com els científics. El parc compta amb un Pla de seguiment dels paràmetres ecològics que estudia l'estat i l'evolució dels diferents sistemes naturals. Per al seu desenvolupament, es compta amb la col·laboració de l'àmbit universitari, dels museus, dels centres de documentació i de grups de recerca locals. A més, des de 1988 s'organitzen les Trobades d'estudiosos de Sant Llorenç del Munt i l'Obac, un fòrum on es troben els diferents investigadors i científics que realitzen treballs de recerca al massís. Per altra banda, i també en relació a l'activitat de recerca, el parc disposa d'un centre de documentació on s'apleguen totes les publicacions i la documentació gràfica i audiovisual referida al massís. Els seus catàlegs documentals es poden consultar a través d'Internet. www.diba.cat/parcsn/centresdoc

Finalment, el parc ha configurat un seguit de programes i serveis singulars dedicats a facilitar al públic el coneixement i la freqüentació de l'espai. Així, el "Cercle d'Amics dels Parcs Naturals" és una entitat creada el 1995 amb el propòsit d'apropar els espais naturals als ciutadans. El Cercle, que té instal·lat un quiosc informatiu al coll d'Estenalles, organitza amb regularitat excursions guiades per als socis, conferències sobre temes d'interès naturalista o geogràfic i activitats per al col·lectiu de voluntaris, a més de publicar la revista semestral *Amics*. D'altra banda, un cop a l'any s'hi desenvolupa la campanya "Viu el parc". Tant a diferents localitats del massís com a l'interior del parc, se celebren activitats lúdiques i culturals de caràcter gratuït. Entre aquestes, cal assenyalar la "Matinal al Parc", la "Nit d'Estels a la Mata" i la "Fira d'Artesans". El programa també inclou les activitats culturals pròpies dels diferents municipis com ara aplecs, concursos de pintura i festes majors. Així mateix, la campanya compta amb un programa adreçat específicament als escolars dels municipis del parc.

El parc està gestionat per un equip de persones, el director, els tècnics (forestals, agrícoles, biòlegs, geògraf etc), els guardes, els informadors, els administratius i el personal de manteniment.

Els habitants del parc poden participar en la gestió a través dels Consells Coordinador i els Consells Consultius.

Per sensibilitzar a la població en la cura i la protecció de l'entorn cal desenvolupar una cultura de participació ciutadana que afavorirà el sentit de pertinença i de responsabilitat col·lectiva.

Cercle d'Amics
dels Parcs Naturals

11. Normes

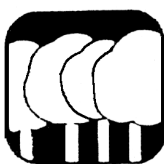
1. En el parc natural la propietat de la terra és tant pública com privada, però el manteniment i la millora d'aquest patrimoni és responsabilitat de tothom.

6. Respecteu tots els elements que configuren el paisatge del parc. Recordeu que la nostra societat l'ha de preservar per a les generacions futures.

11. No llenceu les deixalles a qualsevol lloc. Deixeu-les a les papereres del parc o als contenidors de la vostra ciutat quan torneu a casa.

2. L'aprofitament racional del bosc és una de les activitats econòmiques més tradicionals al massís. Les tales són regulades per la Llei forestal de Catalunya i la normativa del parc.

7. Només podeu acampar dins les àrees destinades a aquest ús.

12. Si colliu bolets o herbes remeieres, no malmeteu el bosc utilitzant eines o excavant la terra.

3. La caça al massís és regulada amb la finalitat que es mantingui la fauna que el caracteritza.

8. Apreneu a conèixer i a respectar els animals i les plantes de la muntanya. Recordeu que no estar permesa la recol·lecció de plantes.

13. No és permès de circular amb bicicletes de muntanya o anar a cavall fora de les carreteres i pistes d'ús públic.

4. Sant Llorenç del Munt i l'Obac és un indret idoni per practicar esports a l'aire lliure i per conèixer millor el nostre patrimoni natural i cultural. Utilitzeu la xarxa de pistes i camins.

9. Recordeu que estar expressament prohibit fer foc en tot el parc (s'hi inclouen les barbacoes).

5. La presència i l'activitat humana a Sant Llorenç del Munt i l'Obac han deixat tot un seguit de manifestacions al llarg del temps: esglésies, castells, masies, camins, marges, etc. Tot això constitueix un patrimoni cultural d'una gran riquesa que hem de conservar.

10. La circulació de vehicles no és permesa fora de les carreteres i les pistes d'ús públic. Respecteu els senyals.

12. Recursos educatius:

■ Bibliografia

- BALLBÈ, M. *Matadepera i Sant Llorenç del Munt, més de mil anys d'història*. 2 v. Matadepera: Ajuntament de Matadepera, 1982
- BOLÒS, A. de; BOLÒS, O. de. *Vegetación de las comarcas barcelonesas*. Barcelona: Instituto Español de Estudios Mediterraneos, 1950
- BROS, V.; MIRALLES, J.; REAL, J. *La fauna del Vallès Occidental*. Sabadell, 1981
- DIVERSOS AUTORS: *El parc natural de Sant Llorenç del Munt i serra de l'Obac*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 1982
- DIVERSOS AUTORS: *I Trobada d'estudiosos de Sant Llorenç del Munt i l'Obac*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 1989. DIVERSOS AUTORS: *II Trobada d'estudiosos de Sant Llorenç del Munt i l'Obac*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 1994. DIVERSOS AUTORS: *III Trobada d'estudiosos de Sant Llorenç del Munt i l'Obac*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 1997. DIVERSOS AUTORS: *IV Trobada d'estudiosos de Sant Llorenç del Munt i l'Obac*. (en premsa)
- DIVERSOS AUTORS: *Sant Llorenç del Munt*. Diari de Terrassa. Lunwerg Editores S.A., 1996
- FAURA, J. M. *Història de la serra de l'Obac*. Barcelona: L'Avenç i Diputació de Barcelona, 1993
- FERRANDO, A. *El parc natural de Sant Llorenç del Munt i serra de l'Obac*. Història i arqueologia vista per un excursionista. Sabadell: El Pot, 1983
- GRAU, E. *Camins i fonts de Sant Llorenç del Munt i l'Obac*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 1991

- HERNÁNDEZ, A. M. *Estudi florístic de Sant Llorenç del Munt i l'Obac*. Barcelona, 1993
- LUNA, G. *Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac*. Col·lecció Guies dels Parcs, 2. Barcelona: Diputació de Barcelona, 2002.
- PANAREDA, J. M.; PINTÓ, J. *Sant Llorenç del Munt - Visió geogràfica*. Eumo Ed., 1997
- PINTÓ, J.; PANAREDA, J. M. *Memòria mapa de vegetació 1:25.000. Sant Llorenç del Munt*. Terrassa: Aster De., 1995

■ Audiovisuals

- «La Megafada». Centre Cultural Casanova de l'Obac. Tel. 93 743 54 68.

Viatge virtual del patrimoni natural i cultural de l'arc verd de Barcelona. Durant el viatge, el nostre protagonista aprèn a reflexionar sobre l'ús social i cultural d'aquest espai (27 min).

- «El Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac». Centre d'Interpretació de Coll d'Estenalles. Tel. 93 831 73 00.

Presentació de la riquesa paisatgística i ecològica del parc natural i de l'ocupació humana del massís al llarg del temps (12 min).

■ Cartells

- Panoràmic de Sant Llorenç del Munt i l'Obac
- Flora i fauna de Sant Llorenç del Munt i l'Obac (I). El rocam
- Flora i fauna de Sant Llorenç del Munt i l'Obac (II). Les canals